

การตกแต่งผ้าด้วยเทคนิคมัดย้อม

มนุษย์รู้จักนำเอาฝ้าย ปอ และไหม มาทอเป็นผืนผ้าสำหรับเป็นเครื่องนุ่งห่มร่างกายเป็นเวลานานแล้ว โดยเฉพาะในประเทศไทยได้พบหลักฐานว่าคนในยุคก่อนประวัติศาสตร์รู้จักทอผ้าใช้แล้ว ตั้งแต่ยุคหินใหม่ถึงยุคโลหะ เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 3,000 ปีมาแล้ว โดยพบหลักฐาน เช่น การพบแหล่งดินเผาสำหรับปั่นเส้นด้าย การพบ เข็มเย็บผ้าทำด้วยกระดูกสัตว์ หินทุบผ้าเปลือกไม้ และการพบเศษผ้าฝ้ายและผ้าไหมติดอยู่กับกำไลและขวานสำริด เป็นต้น แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมและการพัฒนาการด้านผ้าอันเก่าแก่ของประเทศไทย

การย้อมผ้าก็เช่นเดียวกัน มีการย้อมสีผ้ามานานแล้วโดยเฉพาะกลุ่มประเทศตะวันออกไกล ได้แก่ ประเทศอินเดีย จีนและอียิปต์ ที่ประเทศอียิปต์พบหลักฐานจากเสื้อผ้าที่ขุดพบในหลุมฝังศพโบราณได้ประมาณ 3,000 ปีแล้ว เสื้อผ้าเหล่านั้นมีสีและลวดลายหลายจุด ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นการแสดงถึงวิธีการตกแต่งผ้าด้วยการใช้สี การย้อมสีในยุคแรกมีการสกัดสีมาจากธรรมชาติ เช่น ใช้ส่วนใบ ลำต้น เปลือก ผล หัวและรากของพืช มาสกัดเป็นสีหรือจากแมลงที่มีสีต่างๆ ส่วนการคิดค้นและผลิตสีสังเคราะห์เป็นครั้งแรกเกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 โดย Perkin นักเคมีชาวเยอรมัน

เทคนิคมัดย้อมเป็นกรรมวิธีการย้อมผ้าให้เกิดลวดลายวิธีหนึ่งที่มีวิธีทำที่ไม่ยุ่งยากสลับซับซ้อนมากนัก ใครๆ ก็สามารถทำได้ **มัดย้อม** เป็นการทำให้เกิดลวดลายบนผืนผ้าในลักษณะของการทำให้ต่าง (Resist Dyeing) คือการเอาวัสดุหรืออุปกรณ์อย่างใดอย่างหนึ่งมาปิดบังส่วนใดส่วนหนึ่งของผืนผ้า เพื่อมิให้สีแทรกซึมเข้าไปในผืนผ้าได้โดยสะดวกโดยวิธีการมัด ผูก ปิด เนว หรือกดทับผืนผ้าที่จะใช้ตรงส่วนนั้นเพื่อให้เกิดรอยต่างขึ้น ลักษณะของการทำผ้ามัดย้อมจะแตกต่างกับการทำผ้าบาติก โดยผ้าบาติกจะใช้เทียนเขียนบนผืนผ้าเพื่อกันไม่ให้สีซึมเข้าไปได้ การย้อมสีของการทำผ้ามัดย้อมสามารถใช้สีได้หลายประเภท สามารถย้อมได้ทั้งสีที่ใช้ความร้อน และสีย้อมเย็น

วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำผ้ามัด-ย้อม

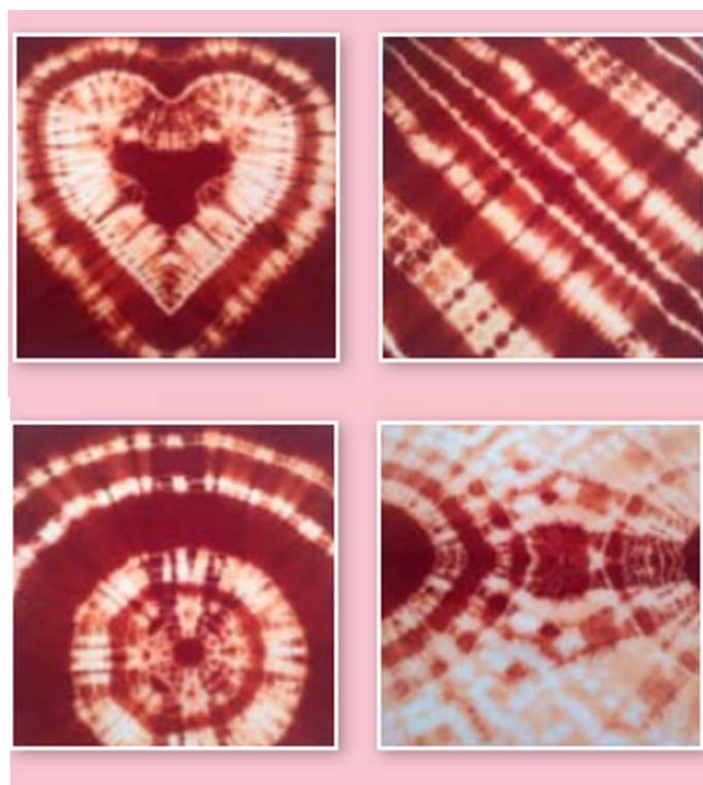
1. ผ้าที่ใช้สำหรับมัดย้อม เช่น ผ้าฝ้าย ผ้ามัสลิน ผ้าลินิน ผ้าเรยอง ผ้าแพรเยื่อไม้ ผ้าไหม (ผ้าที่เป็นใยธรรมชาติ และผ้าใยโปรตีน)
2. เชือกฟาง หนัวยยางรัดของ ด้ายเบอร์ 8 ใช้สำหรับมัดหรือยึดผ้ากันมิให้สีซึมเข้าไปในเนื้อผ้า ในขณะที่ย้อมสี
3. สีย้อมร้อน โซดาแอช โซเดียมซัลเฟต
4. สารซักฟอกหรือสบู่ ใช้ในการซักทำความสะอาด
5. ถังมือยาง สำหรับจับผ้าที่ย้อม
6. ภาชนะผสมสี ข้อนตวง ไม้พาย
7. กะละมังเคลือบ กะละมังพลาสติก สำหรับแช่ผ้าย้อมสี และใช้สำหรับทำความสะอาด
8. เต้าแก๊ส

สีย้อมผ้า แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

1. สีธรรมชาติ ได้แก่ สีที่ได้จากการสกัดจากธรรมชาติ เช่น จากใบ ลำต้น เปลือก ผล หัว ดอกและรากของพืช เปลือกหอย ฝุ่นดิน และหินสีต่างๆ ฯลฯ
2. สีสังเคราะห์ ได้แก่ สีที่ผลิตขึ้นโดยการทำปฏิกิริยาระหว่างสีและสารเคมี

นอกจากสีธรรมชาติและสีสังเคราะห์แล้ว สีย้อมผ่ายังจำแนกตามคุณสมบัติของการละลายได้อีก 2 ชนิด คือ

1. สีชนิดที่ละลายน้ำได้ ได้แก่ สีย้อมที่เรียกว่า Dye เป็นสีที่มีคุณสมบัติละลายได้ดีในน้ำธรรมดาหรือน้ำอุ่นหรือสารละลายอื่น ซึ่งเมื่อนำมาย้อมผ้าสีจะแทรกซึมเข้าไปในเนื้อเส้นใยได้ดี
2. สีชนิดที่ไม่ละลายในน้ำ คือสีพิกเมนต์ (Pigment) เป็นสีที่ไม่ละลายในน้ำต้องใช้สารอื่นช่วย สีจะติดกับเส้นใยด้วยกระบวนการทางกล สีชนิดนี้เมื่อนำมาย้อมผ้าจะทำให้ผ้ามีสีแวววาวกว่าสี Dye

1. เตรียมผ้าให้เรียบร้อย

2. พับครึ่งของผืนผ้า แล้ววาดรูปหัวใจครึ่งดวง

3. จับจีบผ้าตามที่วาดรูปหัวใจไว้

4. ใช้นิ้วจับจีบไว้ให้แน่น

5. ใช้หนังยางมัดให้แน่น ตามรอยที่จับจีบไว้

6. ใช้หนังยางมัดให้ทั่วผ้า

7. แล้วนำผ้าไปย้อมย้อมสี ตามกรรมวิธีมัดย้อม

8. ลวดลายผ้ารูปหัวใจ ที่สำเร็จแล้ว

ขั้นตอนการทำผ้ามัดย้อม

1. เตรียมวัสดุและอุปกรณ์สำหรับย้อมผ้า

- ผ้าสีขาว
- สีย้อมร้อน
- โซดาแอซ เป็นตัวทำให้สีติดกับผ้า และทำให้สีสดใส
- โซเดียมซัลเฟต (เกลือวิทยาศาสตร์) เป็นตัวทำให้สีติดกับผ้าและไม่ตกสี

2. ตั้งน้ำให้มีความร้อน 70 °C ตักน้ำร้อนขึ้นมาใส่ในภาชนะเพื่อละลายสี เมื่อสีละลายดีแล้ว ก็เทน้ำสีลงในกะละมังย้อมสี คนน้ำสีในกะละมังให้เข้ากัน

3. เมื่อสีละลายทั่วกันแล้ว ก็นำผ้าที่มัดด้วยเชือกฟางหรือหนังยางตามแบบลวดลายที่เรากำหนดไว้ลงไปย้อมในกะละมังย้อมสี โดยให้น้ำสีท่วมผ้าและกลับผ้าไปกลับผ้ามา โดยใช้เวลาย้อม 20 นาที

4. เมื่อครบเวลาแล้ว ใช้ภาชนะตักน้ำสีขึ้นมาผสมกับโซดาแอซ ละลายให้เข้ากันแล้วเทลงไปในกะละมังย้อมสี โดยไม่ให้โดนผ้า เมื่อน้ำสีละลายกับโซดาแอซทั่วกันแล้ว จึงใช้ไม้พายพลิกผ้าให้โดนน้ำสีกับโซดาแอซอีกประมาณ 20 นาที

5. เมื่อครบกำหนดเวลาแล้ว ใช้ภาชนะตักน้ำสีขึ้นมาผสมกับโซเดียมซัลเฟต ละลายให้เข้ากัน ทำเช่นเดียวกับการผสมน้ำสีกับโซดาแอซ แต่ย้อมผ้าอีกประมาณ 45 นาที

6. เมื่อครบกำหนดระยะเวลาแล้ว นำผ้าขึ้นมาพักให้คลายร้อน นำกรรไกรมาตัดเชือกฟางหรือหนังยางออกจากผ้า ก็จะได้ลวดลายผ้าตามที่ต้องการ

7. นำผ้าไปซักผงซักฟอกหรือสบู่ แล้วนำไปล้างน้ำเปล่าอีกประมาณ 2-3 ครั้ง เพื่อให้ผ้าสะอาด เมื่อผ้าแห้งแล้วก็จะได้อ้อมผ้าที่สวยงามตามแบบที่เราต้องการ (ถ้าจะให้ผ้านุ่มก็นำไปแช่น้ำยาปรับผ้านุ่มอีกครั้ง)